

Krzysztof Hajder

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Edukacja pozaszkolna jako metoda rozwoju wrażliwości i otwartości wśród młodzieży w stosunku do osób wykluczonych społecznie na przykładzie realizacji drugiej edycji projektu „Przedsiębiorca 12+”

1. Wstęp

Obecnie sytuacja na rynku pracy w Polsce, jak i w całej Unii Europejskiej, ulega intensywnym zmianom. Wynikają one przede wszystkim z postępu technologicznego oraz wdrażania rozwiązań w ramach gospodarki 4.0 i 5.0. Wprowadzenie innowacji przemysłowych w większym stopniu tworzą możliwości wzrostu zatrudnienia, aniżeli jego redukcji. Wymaga to jednak ciągłego podnoszenia kwalifikacji tak, by sprostać oczekiwaniom szybko zmieniającego się rynku pracy. Stąd też, proces ten wymusza upowszechnienie procesu uczenia się człowieka przez całe życie (Hajder 2020, s. 20). Jeżeli z kolei uczenie ma stać się immanentną cechą życia człowieka, to jego proces nie może ograniczać się tylko do szkoły formalnej. Stąd też coraz większe znaczenie odgrywać będzie uczenie pozaszkolne. Jest to słuszny kierunek, który pozwala na urzeczywistnianie idei kształcenia ustawicznego – przez całe życie. Każdy rodzaj kształcenia pozaszkolnego stwarza szansę do uczenia się i rozwijania swojej wiedzy i kompetencji

często znacznie skuteczniej, niż w kształceniu formalnym.

Celem tego artykułu jest omówienie idei i form realizacji tego typu kształcenia na przykładzie drugiej edycji projektu „Przedsiębiorca 12+” realizowanego przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Zmiany systemowe w Polsce zapoczątkowane w latach 90. XX wieku przyniosły głębokie przemiany sposobu myślenia, dominujących wartości i celów życiowych. Jako forma odreagowania na ideologię komunistyczną dominujące stały się doktryny neoliberalne. Ten typ myślenia, kształcenia i wychowania przodował zarówno w mediach masowych, jak i w systemie edukacji. Najważniejszym celem życiowym wpajanym młodemu pokoleniu była „pogoń za Zachodem”. Zanedbano dążenie do rozwoju szeregu fundamentalnych wartości, którymi powinno charakteryzować się zdrowe społeczeństwo. W efekcie ukształtowało się szereg barier dla otwartości na odmienność i w konsekwencji barier dla rozwoju tolerancyjnego, akceptującego osoby należące do wszelkiego rodzaju mniejszości. Kulturowany neoliberalizm przez niemal wszelkie liczące się w Polsce siły polityczne (nawet określające się jako lewicowe, postkomunistyczne – np. SLD) sprzyjał pomijaniu rozwoju szeregu istotnych wartości. Nie pozwalało to na zdrowe postrzeganie rzeczywistości społecznej w szczególności przez młode pokolenie i dostrzeganie stanu oraz skali problemów społecznych, w szczególności dotyczących osoby wykluczone.

2. Projekt „Przedsiębiorca 12+” jako próba dokonania zmiany

W świetle powyższego, koniecznym jest podejmowanie intensywnych prób wpływania na zmiany obrazu zjawiska wykluczenia społecznego, a także zmiany wizerunku instytucji przeciwdziałających temu zjawisku. Niedostatek wiedzy na temat problemu wykluczenia społecznego, ekonomii społecznej w Polsce powinien zostać skutecznie zredukowany przede wszyst-

kim przez reformy programów nauczania w szkołach wszystkich szczebli. Oczekiwanej zmiany programów nauczania trudno się obecnie szybko spodziewać. W związku z tym istotnym sposobem wypełniania powstałej niszy jest realizacja kształcenia w systemie pozaszkolnym np. poprzez realizację projektów z udziałem osób spoza szkół. Taki kierunek pozwala w inny, bardziej praktyczny i jednocześnie kreatywny sposób przedstawić problematykę. Jednym z programów adresowanych do uczennic i uczniów szkół podstawowych jest projekt „Przedsiębiorca 12+” dofinansowany z funduszy europejskich za pośrednictwem Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, w ramach Osi priorytetowej: Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju, działania 3.1. kompetencje w szkolnictwie wyższym, którego wnioskodawcą był Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Jako główny cel projektu przyjęto podniesienie, w okresie pomiędzy wrześniem 2018, a sierpniem 2020 roku, niezbędnych na rynku pracy kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych wśród uczestników w wieku od 12 do 15 lat a także podniesienie kompetencji wychowawczych oraz społecznych u części ich rodziców. Niestety, ze względu na pandemię koronawirusa, która ograniczyła do minimum kontakty społeczne, prowadząc do przejścia szkół od marca 2020 roku na nauczanie zdalne, zmianom ulec musiał także harmonogram realizacji projektu. W związku z oczekiwaniem na powrót uczniów do szkół, dzięki nadziejom na szybkie opanowanie sytuacji, starano się przesunąć realizację zadań w ramach projektu na miesiące maj i czerwiec. Niestety i z tych, nowych terminów nie udało się skorzystać, gdyż sytuacja epidemiczna nie pozwoliła na powrót uczniów do szkół. W świetle zaistniałej sytuacji odpowiedzialni za realizację projektu podjęli decyzję o wystąpieniu do NCBiR o wydłużenie terminu realizacji projektu o rok, czyli do 30 września 2021 roku. Mieli oni nadzieję, że po powrocie uczniów do szkół od września 2020 roku. uda

się realizować program zgodnie z planem. Okazało się jednak, że sytuacja epidemiczna w Polsce nie pozwoliła na zbyt długi okres uczęszczania uczniów do szkół. W związku z tym, kierownik projektu, po konsultacjach z dyrektorami szkół – z których pochodzą uczestnicy – ustalił zmiany w programie, które pozwolą realizować program częściowo w formie zdalnej.

Założono, że cel projektu wpłynie także na rozwój oferty Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w zakresie realizacji trzeciej misji uczelni – forum aktywności społecznej. Przyjęto, że cel ten zostanie osiągnięty w wyniku realizacji projektu obejmującego swoim zakresem wyłącznie opracowanie i realizację programu kształcenia i działań dydaktycznych przez Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, wspólnie ze szkołami działającymi na terenie województwa wielkopolskiego. Miało to umożliwić miały rozwój kompetencji uczestniczek i uczestników projektu pozwalając na:

- rozbudzanie ich ciekawości poznawczej,
- stymulowanie intelektualnego,
- aksjologiczny i społeczny rozwoju młodego pokolenia,
- inspirowanie do twórczego myślenia i rozwijania zainteresowań i pasji,
- propagowanie kultury innowacyjności,
- zapoznanie ze środowiskiem akademickim i uczelnią jako miejscem naukowego oglądu rzeczywistości,
- integrację lokalnej społeczności wokół ośrodków akademickich przez stworzenie warunków do prowadzenia zorganizowanych, pozaszkol-

nych zajęć edukacyjnych, popularyzatorskich, a także do wsparcia działalności i podwyższenia jakości już prowadzonych zajęć.

Założono także, że w ramach opracowanego programu kształcenia i jego realizacji, uczestniczki i uczestnicy rozwiną uznawane z punktu widzenia zapotrzebowania na rynku pracy obecnie za kompetencje kluczowe i umiejętności społeczne (Nowak, Pankiv 2018, s. 317-320; por. *Raport...* 2014), tj.:

- umiejętność rozumienia,
- kreatywność,
- innowacyjność,
- przedsiębiorczość,
- krytyczne myślenie,
- rozwiązywanie problemów.
- umiejętność pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy.

Wnioskodawca zgodnie z deklaracją we wniosku realizuje współpracę w każdej edycji z czterema szkołami, będącymi właściwymi merytorycznie podmiotami zewnętrznymi działającymi na rzecz edukacji, których doświadczenie jest związane z realizacją projektu, tj. podnoszeniem kompetencji i umiejętności uczniów. W ramach współpracy Uniwersytet im. Adama Mickiewicza udostępnia swoje zasoby kadrowe i lokalowe. Zadaniem szkół jest:

- włączenie uczniów w realizację działań dydaktycznych,
- merytoryczne i doradcze wsparcie w opracowaniu materiałów dydaktycznych,

- dalsze propagowanie efektów projektu wśród swoich uczniów, gwarantując tym samym, że realizacja projektu przyczyni się do integracji lokalnej społeczności wokół ośrodka akademickiego, jakim jest UAM przez stworzenie warunków do prowadzenia zorganizowanych, pozaszkolnych zajęć edukacyjnych, popularyzatorskich, a także do wsparcia działalności i podwyższenia jakości już prowadzonych zajęć.

Projekt wpisuje się także w realizację:

- Misji, wizji i celów strategicznych szkolnictwa wyższego w Polsce w perspektywie 2020 roku (*Strategia rozwoju szkolnictwa...* 2010),
- Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku (*Wielkopolska...* 2012), cel operacyjny 8.8. Budowa kapitału społecznego na rzecz społeczeństwa obywatelskiego,
- Strategii rozwoju UAM na lata 2009-2019 (*Strategia rozwoju Uniwersytetu...* 2013).

Grupą docelową projektu jest 160 osób (78 dziewcząt i 82 chłopców), jest to młodzież szkolna w wieku od 12 do 15 lat, będąca uczniami wielkopolskich szkół podstawowych. Przyjęto także, że co najmniej 2% uczestniczek lub/i uczestników – tj. 4 osoby – będą stanowiły osoby niepełnosprawne. Dodatkową, pośrednią grupę docelową stanowią rodzice. Zaplanowano, że u przynajmniej 40 z nich wzrosną kompetencje wychowawcze oraz społeczne. Wielkość grupy docelowej została określona w oparciu o:

- możliwości organizacyjne WNPiD UAM,
- rozmowy z nauczycielami wielkopolskich szkół w zakresie zainteresowania potencjalnym uczestnictwem w programie,

- wnioski z dotychczas realizowanych przedsięwzięć kierowanych do dzieci i młodzieży.

Struktura płci opiera się o dane z projektów realizowanych przez WNPiD dla dzieci i młodzieży.

Ponadto, na potrzeby projektu przeprowadzono analizę pod kątem barier równościowych w obszarze tematycznym interwencji i zasięgu oddziaływania projektu. Według danych GUS z 2017 r. (*Bank...* 2018) w Polsce w wieku od 6 do 16 lat było 4248601 osób, z czego w województwie wielkopolskim 408899 osób, w tym 210762 mężczyzn (51,54%) i 198137 kobiet (48,46%). Badania wskazują, że chłopcy mają niewielką przewagę, dlatego oszacowano, że do projektu na 160 osób przystąpi 78 kobiet i 82 mężczyzn. Dodatkowo stwierdzono, że potrzeba realizacji projektu jest istotna z uwagi na wnioski z badań przeprowadzonych wśród dzieci i młodzieży, z których wynika, że charakteryzuje je:

- Brak swobodnego wyrażania własnej opinii i prowadzenia dyskusji – 76% młodych ludzi przyznaje, że zachowuje ostrożność w kontaktach z rówieśnikami i nie wyraża odmiennego zdania, 23% z nich obawia się konfliktów, co przekłada się na niezdolność do porozumienia z osobami o odmiennych poglądach, brak dialogu i otwartości;
- Wzrost znaczenia indywidualizmu przekładający się na brak współpracy. Tylko 26% osób w wieku poniżej 16 lat uważa, że współpraca z innymi jest ważna (dla porównania, w poprzednim badaniu opinię tę podzielało 45%);
- Trudności w respektowaniu praw innych. 21% uczennic i uczniów przyznaje, że stosowano wobec nich przemoc słowną, 8% otrzymało maila lub SMSa, który ich obrażał, 8% przyznaje, że w Internecie

opublikowano ich zdjęcie lub informację, której nie chcieli upubliczniać (Boguszewski 2017).

Podkreślić należy także, że obecnie młodzi ludzie wykazują się dużą troską o swoje perspektywy rozwoju zawodowego. Uzyskanie dobrej pracy, rozumianej jako zgodnej z zainteresowaniami, wskazywane jest na 3 miejscu wśród życiowych dążeń młodzieży (Ibidem). Uczestnictwo w projekcie umożliwi im poznanie środowiska akademickiego, wsparcie w poszerzaniu horyzontów oraz rozwoju umiejętności obywatelskich rozumianych jako sztuka debatowania, znajomość praw i obowiązków oraz odpowiedzialność za własne działania zarówno w świecie realnym jak i wirtualnym.

Opracowanie programu kształcenia „Przedsiębiorca 12+” obejmowało działania związane z opracowaniem programu kształcenia. Zgodnie z założeniami, celem realizacji zadania było opracowanie programu kształcenia przez kadre WNPiD w porozumieniu z nauczycielami i dyrektorami 8 szkół biorących udział w projekcie (w konsultacji z przedstawicielem pracodawcy), z naciskiem na język, w tym równościowy i zadania dostosowane do wieku danej grupy. Zadanie jest szczególnie ważne z uwagi na fakt, iż grupą docelową jest młodzież, która nie stanowi standardowej grupy odbiorców dla szkolnictwa wyższego. Współpraca naukowców z nauczycielami umożliwia przygotowanie materiałów merytorycznie i wizualnie odpowiadających na potrzeby uczestników projektu, gwarantując program kształcenia oraz sposób jego przekazu adekwatny do grupy wiekowej odbiorców.

W programie realizacji Projektu przewidziano, że uczennice i uczniowie zapoznają się z kluczowymi pojęciami z zakresu przedsiębiorczości i innowacyjności. Nabędą umiejętności miękkie: praca grupowa, umiejętności logicznego myślenia i analizy danych. Zajęcia rozbudzą ciekawość, wprowadzą w problematykę prowadzenia firmy. Celem tych zajęć jest też

rozwój społeczny uczniów oraz rozwinięcie umiejętności rozumienia, analizy faktów i danych oraz pobudzenie przedsiębiorczości i kreatywności młodzieży.

3. Program i metody realizacji projektu Przedsiębiorca 12+

Zajęcia podzielone zostały na kilka etapów. W pierwszym etapie przeprowadza się zajęcia na terenie szkół podstawowych. Podczas realizacji zajęć w ramach tego etapu następuje przedstawienie się uczestniczek i uczestników projektu, a także prezentacja idei i celów szczegółowych projektu „Przedsiębiorca 12+” oraz omówienie programu realizacji. W kolejnej części zajęć, uczennice i uczniowie wypełniają początkowy test kompetencyjny z zakresu tematyki, będącej przedmiotem projektu. Wyniki testu mają za zadanie precyzyjnie wykazać poziom wiedzy uczestniczek i uczestników projektu, ale również stanowić punkt odniesienia do wyników testu końcowego, co pozwoli ocenić czy określone cele zostały osiągnięte.

W części wstępnej merytorycznych zajęć uczennice i uczniowie dzieleni są na pięć grup. Dla każdej z nich w ramach zadania wyznaczone jest opracowanie jednego z wymienionych pojęć: przedsiębiorstwo, przedsiębiorczość, podatki, państwo, reklama. Uczennice i uczniowie na papierze formatu 585x81 mm w oparciu o swoją dotychczasową wiedzę i skojarzenia, kreślą hasła, symbole związane z pojęciem. Podsumowaniem ćwiczenia jest omawianie wykonanych zadań przez uczniów, czyli wyjaśnienie znaczenia poszczególnych pojęć, wskazanie różnic oraz związków między nimi oraz uzupełnienie brakujących kwestii.

Kolejne ćwiczenie również jest realizowane metodą plakatową¹. Doty-

¹Grupa dzielona jest na zespoły, najlepiej małe. Rozdaje się słuchaczom duże arkusze papieru, pisaki i prosi o wykonanie polecenia dotyczącego np. budżetu domowego. Przykładowo: „Budżet kojarzy nam się z ...” Określony zostaje czas wykonania pracy. Uczestnicy mogą korzystać z opracowań, podręczników lub wiedzy własnej. Ważne,

czy ono już podstawowych kwestii dla realizacji celu projektu. Sprowadza się to do ukazania uczestniczkom i uczestnikom projektu szerokiego, nie-stereotypowego obrazu problemu wykluczenia społecznego oraz pokazania, że przedsiębiorczość może mieć też inny wymiar, niż powszechnie występujący w gospodarkach rynkowych, nakierowany głównie na maksymalizację zysku.

Przyjęto podtrzymanie wcześniejszego podziału na grupy i przydzielenie każdej z nich do opracowania jednego z wymienionych pojęć: niepełnosprawny, bezdomny, homoseksualista, bezrobotny, alkoholik. Opracowanie w grupach na kartkach formatu 585x810 mm charakterystyki wyznaczonego pojęcia, obligowało uczestniczki i uczestników do narysowania wizerunku osoby wykluczonej zgodnie z poleceniem prowadzących, opracowanie definicji takiej osoby oraz skojarzeń z nim związanych, a także powodów przynależności do danej grupy społecznej. Podsumowanie ćwiczenia, adekwatnie jak w ćwiczeniu wprowadzającym, oparte zostało na omówieniu znaczenia poszczególnych pojęć, powodów przynależności do danej grupy wykluczonych społecznie oraz zainspirowanie do refleksji nad możliwościami pomocy takim osobom.

Kolejnym działaniem podczas pierwszego, merytorycznego etapu realizacji projektu jest przedstawienie idei charytatywności jako sposobu działań skierowanych na rozwiązywanie problemów i kwestii społecznych, które dotyczą osoby wykluczone. Idea jest prezentowana na przykładzie akcji charytatywnych organizowanych corocznie przez studentki, studentów oraz wykładowczynie i wykładowców Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu. Po omówieniu prezentacji dotyczących osiągnięć oraz przedstawieniu celów tegorocznej akcji przeprowadza

aby plakat był bogaty w informacje, rysunki, symbole [za:] (*Ekonomia...*).

dza się „burzę mózgów”². Stanowi ona próbę stworzenia hasła reklamowego dla przeprowadzanej akcji charytatywnej.

Ponadto uczennice i uczniowie zapoznani zostają z podstawowymi założeniami marketingowymi, stojącymi u podstaw organizacji akcji charytatywnych w Polsce (w tym: *crowdsourcing*, *social media*). Następnie w utworzonych grupach uczestniczki i uczestnicy projektu, zgodnie z wyznaczonymi ramami organizacyjnymi, starają się opracować koncepcję marketingową akcji charytatywnej dla wskazanego beneficjenta. Podsumowując ćwiczenie prowadzący wskazują na związki i znaczenie wykorzystywania poszczególnych form komunikacji marketingowej dla skuteczności przeprowadzanej akcji.

Drugi etap realizacji zajęć odbywa się na terenie Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu. Uczennice i uczniowie uczestniczą w warsztatach – radiowym oraz fotograficznym. Konsekwencją warsztatu radiowego ma być przygotowanie uczestniczek i uczestników projektu do wyprodukowania części merytorycznej audycji radiowej (przeprowadzenie wywiadów, nagranie wypowiedzi w studio radiowym). Efektem warsztatu fotograficznego ma być natomiast przygotowanie do uczestnictwa w plenerze fotograficznym, który realizowany będzie podczas wyjazdowego etapu projektu w MDSM w Mikuszewie. Wówczas powstaną fotografie, za pomocą których uczestniczki i uczestnicy przedstawiać zmianę

²Burza mózgów jest to technika, która wywodzi się z psychologii społecznej. Ma na celu doskonalenie decyzji grupowych i jest też traktowana jako formą dyskusji dydaktycznej. Zaliczana jest do metod aktywizujących, która stanowi podgrupę metod problemowych. Burza mózgów jest techniką służącą generowania pomysłów. Umożliwia wykorzystanie kreatywnego potencjału większej grupy osób. Często kojarzy się jako chaotyczny sposób wyrzucania z siebie w burzliwy sposób myśli w jakikolwiek sposób związane z omawianym tematem. W rzeczywistości prawidłowo wykonany proces burzy mózgów jest w pełni skoordynowany i moderowany. Burza mózgów zawsze jest instrumentem a nie celem samym dla siebie. Jest elementem większej całości. W związku z tym, najważniejsza jest odpowiedź na pytania: co chcemy osiągnąć poprzez ten proces, w jakim kierunku zmierzamy realizując go? [za:] (*Burza...* 2013)

sposobu myślenia, poszerzenie wiedzy i kompetencji związanych główną problematyką projektu. Podczas każdego kolejnego etapu projektu uczenice i uczniowie rejestrować będą za pomocą zdjęć ewolucję swej wiedzy.

Kolejny etap projektu realizowany jest w formie podróży studyjnej do wybranych ośrodków Fundacji Pomocy Wzajemnej „Barka”³. Celem tych zajęć jest propagowanie innowacyjności społecznych, innowacyjnej przedsiębiorczości oraz budowanie empatii wśród uczennic i uczniów. Podczas tej części projektu uczestniczki i uczestnicy spotykają się z pracownikami Fundacji „Barka”: z kadrą Ośrodka Wsparcia Ekonomii Solidarnej oraz Centrum Integracji Społecznej, a także z liderkami i liderami fundacji. Zapoznają się z historią powstania systemu wsparcia dla osób potrzebujących pomocy. Poznają bieżące działania realizowane zarówno w Polsce, jak i zagranicą oraz zasady tworzenia przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej.

W następnej części podróży studyjnej, uczestniczki i uczestnicy projektu przejadą do Chudobczyc. Tam przeprowadzą rozmowy z kadrą i członkami Stowarzyszenia Integracyjnego Wspólnoty „Barka”, które prowadzi wspólnotę dla osób bezdomnych oraz Centrum Integracji Społecznej na terenach wiejskich. Zwiedzą gospodarstwo ekologiczne oraz ośrodek wypoczynkowy, w których zatrudnione są osoby bezdomne ze Wspólnoty.

Ostatnia część podróży zostanie przeprowadzona w spółdzielni socjalnej „Wspólny Stół”, gdzie uczestniczki i uczestnicy projektu – podczas obiadu – zapoznają się z historią powstania inicjatywy oraz bieżącymi działaniami.

³Fundacja ta jest jedną z pierwszych organizacji ngo, która w sposób kompleksowy pomaga osobom wykluczonym społecznie w odbudowywaniu ich własnej wartości i w powrocie na rynek pracy. Realizuje działania od streetworkingu po programy edukacyjne i programy zatrudnienia w przedsiębiorstwach społecznych. Celem jej jest zysk społeczny. To właśnie w tych miejscach osoby bezdomne, uzależnione czy osoby po nieudanej emigracji uczą się na nowo tzw. nawyku pracy (przyp. aut.).

To doświadczenie będzie dla uczestników o tyle cenne, iż będą mogli porozmawiać z pracownikami, będącymi jednocześnie beneficjentami działalności Barki, jak i osobami prowadzącymi przedsiębiorstwa społeczne. Oni właśnie mogą dać najlepsze świadectwo skuteczności tego typu inicjatyw i pokazać, że nie warto skazywać ludzi na wykluczenie oraz, że każdy może się z niego wydostać.

Powyższe zadanie podczas drugiej edycji, ze względu na zaistniałe okoliczności związane z pandemią, zostało zrealizowane w formie spotkań online z pracownikami/liderami Fundacji „Barka”.

Następny etap projektu jest przewidziany na dzień finałowego koncertu akcji charytatywnej. Przed koncertem jednak, uczestniczki i uczestnicy wezmą udział w warsztatach *Jak się nie bać pomagać niepełnosprawnym* realizowanych w ramach cyklicznej konferencji *Polityka Społeczna w Trójwymiarze* organizowanej na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu. Wieczorem natomiast, uczennice i uczniowie wraz opiekunami będą aktywnie asystować organizatorom koncertu charytatywnego w auli UAM w Poznaniu.

Niestety, także to zadanie, które miało na celu rozwijać ideę charytatywności w praktyce, będzie podczas drugiej edycji realizowane inaczej. Przewidziany koncert ze względu na obostrzenia nie może dojść do skutku i w związku z tym idea ta będzie realizowana w formie warsztatów artystycznych prowadzonych zdalnie. Uczestnicy po kierunku prowadzącej będą mieli okazję przygotować własnoręcznie drobne prezenty, które zostaną przekazane dla osób bezdomnych, podopiecznych Fundacji „Barka”. Dodać warto, że w warsztatach tych przewidziano także możliwość współpracy i zaangażowania rodziców uczestników.

Ostatni merytoryczny etap projektu, skierowany wyłącznie do uczniów i uczniów uczestniczących w projekcie szkół, będzie realizowany pod-

czas 3-dniowego pobytu w Międzynarodowym Domu Spotkań Młodzieży w Mikuszewie. Założono, że zajęcia wyjazdowe do MDSM Mikuszewo stanowią niezbędny warunek integracji młodzieży z dwóch typów szkół – szkoły, w których dominują dzieci zamieszkujące dużą aglomerację miejską oraz szkoły, w których dominują dzieci zamieszkujące na wsi – oraz utrwalenia kompetencji poprzez wielogodzinną pracę warsztatową w miejscu oddalonym od obszaru zamieszkania. Okoliczności takie sprzyjają pracy i myśleniu projektowemu. Plener w okolicach ośrodka sprzyja praktycznemu wykorzystywaniu kompetencji nabytych podczas warsztatów fotograficznych. Placówka kształceniowa jest wyjątkowym miejscem, gdzie dzieci i młodzież mogą doświadczyć edukacji pozaszkolnej. Za placówkę kształceniową uznaje się tylko taką instytucję, która spełnia następujące kryteria: możliwość zakwaterowania i wyżywienia we własnym budynku, udostępnienie sal do pracy pedagogicznej, zatrudniony na etacie personel pedagogiczny, który uczestniczy merytorycznie w realizacji projektu oraz własny roczny program pracy placówki kształceniowej. Mogą one bowiem realizować projekty również we współpracy z innymi organizacjami lub ze szkołami. W takich przypadkach, zgodnie z własnymi ustaleniami, organizatorzy i pedagodzy z placówek kształceniowych oraz nauczyciele dzielą się zadaniami obejmującymi przygotowanie, a także przeprowadzenie zaplanowanego projektów dla dzieci i młodzieży. Wsparcie personelu placówki jest niezbędne z uwagi na realizację programu dla 40-osobowej grupy jednocześnie. Realizacja w innym miejscu, niż tego typu placówka wymagałaby zatrudnienia dodatkowych trenerów dla osiągnięcia zamierzonego przyrostu kompetencji⁴.

⁴W Polsce funkcjonuje 8 uznanych przez organizacje międzynarodowe placówek kształceniowych. W Wielkopolsce jedyną placówką kształceniową jest Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży Mikuszewo, w którym obecnie projekty są organizowane i realizowane głównie przez Fundację BEZLIK. Lokalizacja placówki w Mikuszewie jest

Uczestniczki i uczestnicy projektu wezmą tam udział w licznych grach i symulacjach związanych z przedsiębiorczością i gospodarką, a w szczególności z ekonomią społeczną (innowacjami gospodarczymi). Zajęcia praktyczne (grupowe) uczyć mają krytycznego myślenia oraz sposobów rozwiązywania problemów oraz umiejętności pracy w zespole. Będą próbować omawiać – na podstawie case study – zagadnienia związane z podjętą tematyką.

Uczniowie dokonają próby symulacji przygotowania i przeprowadzenia wydarzenia charytatywnego. Przechodząc od „burzy mózgów”, do opracowania materiałów promocyjnych i konstruowania konspektu wydarzenia, uczniowie nabędą praktyczne umiejętności związane z wykorzystaniem ich kreatywności, przedsiębiorczości oraz sposobem innowacyjnego działania. Ponadto, zgodnie z programem, będą uczestniczyć w plenerze fotograficznym oraz pracach nad przygotowywaną audycją radiową.

Podczas jednego z warsztatów uczestniczki i uczestnicy podzieleni zostaną na grupy i przekazana im będzie lista trzydziestu potencjalnych postulatów i oczekiwań następujących grup społecznych: pracownicy, przedsiębiorcy, osoby wykluczone. W wyznaczonych wcześniej grupach uczennice i uczniowie przyporządkują z listy potencjalnych postulatów i oczekiwań jednej z grup społecznych oraz dodatkowo zaproponują dodatkowe dwa własne pomysły sformułowania postulatów. Podsumowaniem ćwiczenia będzie wyjaśnienie znaczenia poszczególnych pojęć, wspólna analiza cech charakteryzujących każdą z grup społecznych i próba wspólnego przypasowania dziesięciu postulatów/oczekiwań do każdej nich. Istotne będzie również ukazanie sprzeczności w próbach realizacji wszystkich postulatów

bardzo korzystna, gdyż znajduje się w zbliżonych odległościach od miejscowości, z których spodziewani są uczestnicy projektu. Jest położona pomiędzy 5 z 7 preferowanych w wytycznych konkursowych NCBiR powiatów (Konin, Koło, Piła, Pleszew, Turek, Złotów i Poznań) (przyp. aut.).

jednocześnie.

Pozostaje mieć nadzieję, że sytuacja epidemiczna w Polsce pozwoli na to by ten etap projektu zrealizować w pełni również podczas trwającej obecnie drugiej edycji projektu.

Finałowy etap realizacji projektu będzie skierowany zarówno do uczniów i uczniów szkół biorących udział w projekcie, jak i do ich rodziców. Przeprowadzona zostanie prezentacja wystawy wybranych fotografii. Zaprezentowany zostanie nakręcony podczas realizacji projektu film dyplomowy a także audycja radiowa. Wymienione wyżej namacalne rezultaty projektu, a także nabyte umiejętności miękkie – m. in. ewolucja wiedzy i poglądów – zostaną przedstawione i omówione z udziałem rodziców młodzieży. Na zakończenie każdej edycji zostaną rozdane dyplomy uczestnictwa w przedsięwzięciu.

4. Podsumowanie

Jestem przekonany, że powyżej opisana forma prowadzenia zajęć realizowanych przez kadrę Wydziału nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu i zaproszonych do współpracy aktywistów społecznych pozwoli na osiągnięcie celów projektu⁵. Doświadczenia twórców tego projektów pozwalają sądzić, że wysoki poziom merytoryczny zajęć i nietypowa dla warunków szkolnych forma ich realizacji, zaowocują wartością dodatkową przede wszystkim dla uczestników projektu, ale i również dla prowadzących zajęcia warsztatowe pracowników uczelni. Stają się one rzeczywistą

⁵Z uwagi na jednolite cele i zasady i schemat realizacji Projektu „Przedsiębiorca 12+” zarówno podczas pierwszej, jak i drugiej edycji, część treści stanowi powtórzenie fragmentów tekstu zawartego w artykule autora zamieszczonego w pracy zbiorowej *Innowacyjne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Ekonomia społeczna w praktyce*, zredagowanej przez Andrzeja Stelmacha i Krzysztofa Hajdera. (Hajder, 2019, [w:] Hajder K., Stelmach A. (red.) (2019), *Innowacyjne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Ekonomia społeczna w praktyce*, Poznań, s. 153-162).

formą realizacji III misji uczelni. Dowodem na słuszność tak sformułowanego założenia są wysoce pozytywne wnioski uzyskane podczas realizacji pierwszej edycji projektu. Korzystne oceny pochodzą nie tylko ze strony prowadzących warsztaty, ale przede wszystkim ze strony uczestników zajęć, co zostało udokumentowane na dyplomowym filmie jednej z magistrantek.

Realizacja tego projektu stanowi jednocześnie świadectwo, że edukacja pozaszkolna jest bardzo korzystna dla procesu uwrażliwiania młodych ludzi na problemy społeczne, w szczególności na zjawisko wykluczenia. Wskazuje jednocześnie, że ta forma kształcenia powinna być rozwijana nie tylko w okresie po zakończeniu formalnego procesu edukacji, ale także równolegle do jego przebiegu.

Bibliografia:

Literatura:

- Bank Danych Lokalnych (2018), Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, 24.01.2020
- Boguszewski R. (2017), „Młodzież 2016. Aspiracje, dążenia i plany życiowe młodzieży”, CBOS, https://www.cinn.gov.pl/porta?id=15&res_id=1150305, 24.01.2020
- DESIGN THINKING PL (2013), *Burza mózgów czy buza w mózgu?*, <http://designthinking.pl/burza-mozgow/>, 24.01.2020
- Ekonomia społeczna/Trener ekonomii społecznej, materiał szkoleniowy w ramach projektu edukacyjnego Ekonomia Solidarności z zakresu ekonomii społecznej, realizowany przez Fundację Centrum Solidarności w 2012 i 2013r.
- Fundacja Rektorów Polskich – Instytut Społeczeństwa Wiedzy (2010), „Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku”, <https://www.frp.org.pl/pl/projekty-zakonczone/454-strategia-rozwoju-szkolnictwa-wyzszego-2010-2020-projekt-srodowiskowy.html>, 24.01.2020
- Hajder K. (2019), *Zmiany wizerunku wykluczonych społecznie oraz instytucji ekonomii społecznej jako główny cel projektu „Przedsiębiorca 12+”*, [w:] Hajder K. Stelmach A. (red.) (2019), *Innowacyjne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Ekonomia społeczna w praktyce*, Poznań
- Hajder K. (2020), *Wyzwania przyszłości i trendy globalne w zakresie rozwoju technologicznego oraz ich wpływ na wielkopolski rynek pracy. Ekspertyza wykonana na zlecenie Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego*, Poznań

Nowak J., Pankiv L. (2018), *Zmiany na rynku pracy a efektywność kształcenia w Polsce*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Seria Organizacja i Zarządzanie, t. 123., Katowice

Raport końcowy z badań przygotowany na zamówienie narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Analiza kwalifikacji i kompetencji kluczowych dla zwiększenia szans absolwentów na rynku pracy (2014), Warszawa.

Stowarzyszenie Integracyjne Wspólnoty Barka,
<http://siecbarka.pl/stowarzyszenie-integracyjne-wspolnoty-barka/>,
24.01.2020

„Strategia rozwoju Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na lata 2009-2019. Nowelizacja” (2013),
https://pracownik.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0004/239755/STRATEGIA-ROZWOJU-UAM-NOWELIZACJA.pdf, 24.01.2020

Strona internetowa Fundacji Pomocy Wzajemnej Barka,
<http://barka.org.pl/>

Strona internetowa projektu WSPÓLNY STÓŁ,
<http://www.wspolnystol.org/>

„Wielkopolska 2020. Zaktualizowana Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku” (2012),
https://pracownik.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0004/239755/STRATEGIA-ROZWOJU-UAM-NOWELIZACJA.pdf, 24.01.2020